

УДК 378.147:316.74

Сучасні вимоги закону України про вищу освіту для системи післядипломної освіти

Микола Каслін,

директор ЦПК та ІПО,

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Згідно з листом МОНУ № 1/11–785 від 18.03. 2008 року керівникам ВНЗ у двомісячний термін потрібно було ознайомитись з проектом закону України «Про вищу освіту», надати свої пропозиції, зауваження, обговоривши їх на зібраннях академічної громадськості.

За цей час з'явилося ще декілька нових редакцій проекту, змінювались міністри освіти і науки, змінювались комісії Верховної Ради з питань освіти, які писали різні концепції, положення, звіряли їх з євровимогами. І ось, нарешті, з 06.09. 2014 року набув чинності затверджений президентом України П.О. Порошенком новий закон «Про вищу освіту».

Офіційних публікацій про реформування вищої освіти, зокрема післядипломної, за останні 20 років було чимало. Так, наприклад, вносити зміни у закон «Про освіту» почали ще з 23.03. 1996 р., останній закон про вищу освіту теж вніс зміни аж у 14 статей, в тому числі зазнала змін і ст. 47 «Післядипломна освіта» (ПДО). Проект закону «Про післядипломну освіту» почали обговорювати ще з 09.12. 2006 року. Остання його редакція була розміщена на сайті МОНУ у 2013 році, а завершення обговорення за словами міністра С.М. Квіта пройде після ухвалення нового закону «Про освіту», також на часі закон «Про професійно-технічну освіту», далі — зміни «Переліку спеціальностей», національна рамка кваліфікацій (НСКО), нова галузь знань «Богослов'я», і все це треба зробити у шестимісячний термін (див. п.

5.6, розділ XV «Прикінцеві та перехідні положення»), але без ПДО.

Що стосується підвищення кваліфікації фахівців та викладачів, то з цих питань публікацій ще більше. Кожна галузь пише про власні особливості, держслужбовці, митники, лікарі — бачать системи ПК по-своєму. А освітяни найкраще підійшли до цього питання, система ПК для учасників освітнього процесу прописана за рівнями, формами, видами, ступенями акредитації, підпорядкуванням тощо. Останній наказ МОНМС України № 48 від 24.01. 2013 р. так до кінця і не роз'яснив — що робити, кому і хто мусить. І це все для нас, для рідних освітян.

Як підсумок усіх цих вказівок: викладача можна атестувати на половину навчального навантаження з однієї категорії, а на іншу частину навантаження — з другої, бо у нього, наприклад, немає відповідної базової освіти чи своєчасного підвищення кваліфікації.

Дійсно, питання залишаються актуальними і після набуття чинності закону «Про вищу освіту», а саме вони стосуються і впливають на організацію та управління післядипломною освітою (освіта дорослих, освіта протягом життя, безперервна освіта та інші назви — синоніми). Почнемо з визначення поняття ПДО.

Так, ст. 60 (п.1) не відповідає точно ст. 47 (п. 1) закону «Про освіту», куди внесено зміни за законом «Про вищу освіту», бо ПДО — це освіта на основі здобутого раніше освітнього рівня (увага! — «не

рівня вищої освіти»). А за законом «Про освіту — 2014 р.» — «освітній рівень» — це також повна загальна середня освіта без надання дипломів про присвоєння кваліфікації. Чому це мусить бути ПДО? Та й назва ст. 60 через кому перелічує тільки ПК та стажування, не згадуючи про інші види та форми ПДО. Постає питання ієрархії цих законів та навіщо у законі «Про вищу освіту» вважати як ПДО отримання іншої професії за освітнім професійно-технічним рівнем?

Тепер згідно ст. 49 — «Форми навчання у ВНЗ» — стверджується, що існують тільки «очна» і «заочна» форми. Дистанційна освіта трактується як аналог заочної, а не як окрема форма організації освітнього процесу, тому написана в дужках. Екстернатної освіти немає зовсім. ВНЗ може встановлювати інші форми (п. 3), але як це робити і як стосується це ПДО поки ще не зрозуміло.

Зміни, внесені до ст. 47 (закону «Про освіту»), зберігають термін «перепідготовка» для професійного навчання, а ст. 30 (п. 2) залишила у цьому ж законі освітньо-кваліфікаційний рівень «молодшого спеціаліста», ст. 5 (п. 2) передбачає тільки «Молодшого бакалавра». Якщо «МС» — це ПТО, то тоді не зрозумілі всі питання ПДО на цьому рівні освіти.

Чи можна вважати підготовку магістрів за заочною формою навчання як окремий напрям післядипломної освіти? Формальна відповідь — «НІ». Але реально бажані є, і як тоді ліцензувати цей вид діяльності за обсягами підготовки та ділити вже зайняті обсяги прийому із стаціонаром?

Не зовсім зрозумілим є і «подвійний диплом ВНЗ» (ст. 7, п. 9 закону «Про ВО»). Хто його видає? Що робити з першим державним дипломом? Як все це зв'язати з ЄДБО, з паралельним навчанням у різних ВНЗ та багато чого іншого.

Завершує цей перелік незрозумілих питань ще й наказ МОНУ № 26 від 11.01.2014 р. про формування штату за підрозділами ВНЗ, де ПДО не згадано зовсім. Поки що цей наказ не діє, але загрозу

перерахунків перенесено на 2015/2016 навчальний рік.

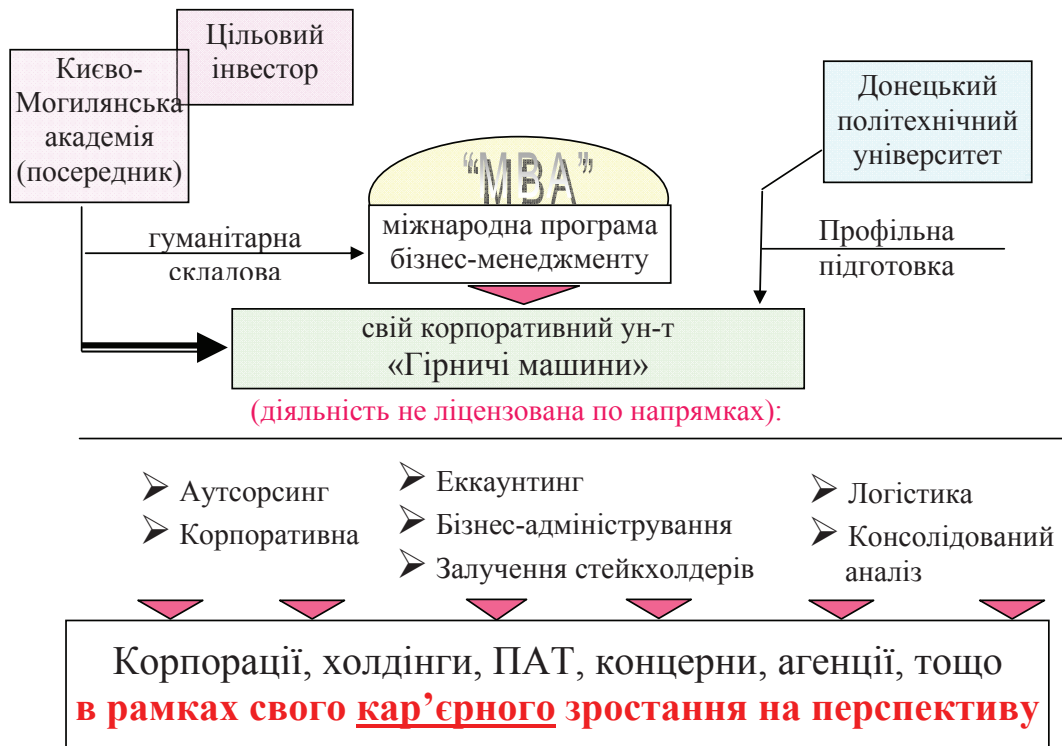
Навіть наказ МОНУ № 1050 від 17.09.2014 р. про скасування кредитно-модульної системи організації навчального процесу не дає відповіді — чи стосується він ПДО, галузевих інститутів, коли впроваджувати ЄКТС і таке інше.

Закони з ПДО, що в проектах. На сайті з громадського обговорення МОНУ розміщено декілька законопроектів та інших нормативно-правових актів, що стосуються ПДО або освіти впродовж життя. Всі вони за змістом не зовсім відкориговані разом з уже чинними нормативними документами. Зрозуміло, що необхідні редакторські правки треба буде вносити.

Але є декілька принципів зауважень, які треба роз'яснити або ж дещо змінити формулювання за текстом. Так, наприклад, ст. 7 (п. 1) дозволяє здобувати освіту за другим фахом тільки «в межах здобутого раніше рівня». Це треба розуміти так, що, маючи диплом «бакалавра» (а це вища освіта), ніколи не можна стати «спеціалістом» за іншим фахом, а щоб вивчитись до рівня «магістр», треба ще раз пройти усі ступені (а це 6–8 років навчання). Щось тут не так, як у житті, бо за ці роки може у людини виникнути потреба зміни спеціальності ще раз. Далі ст. 47 (п. 2 та п. 4) дає визначення «перепідготовці» як вдосконаленню професійної підготовки, а «професійна підготовка» передбачається як перепідготовка. Дуже зрозуміло. Якщо «перепідготовка» залишається, то чи залишаються галузевий стандарт вищої освіти з ПДО, чи буде встановлена кількість кредитів на кожний рівень ПДО, які правила прийому на ці рівні, чи можлива дистанційна форма навчання в ПДО (ст. 48 закону «Про освіту» її не передбачає), нарешті, який термін праці у керівників підрозділів ПДО та окремих закладів післядипломної освіти — теж два терміни чи ні?

Як бачимо, існує багато специфічних питань, що стосуються організації навчання у сфері післядипломної освіти, і цю специфіку майже не враховано новими

Перспективні напрямки ПДО (на прикладі ПАТ «Світло шахтаря»)

Зміст та напрямки діяльності РУВЦ-2013

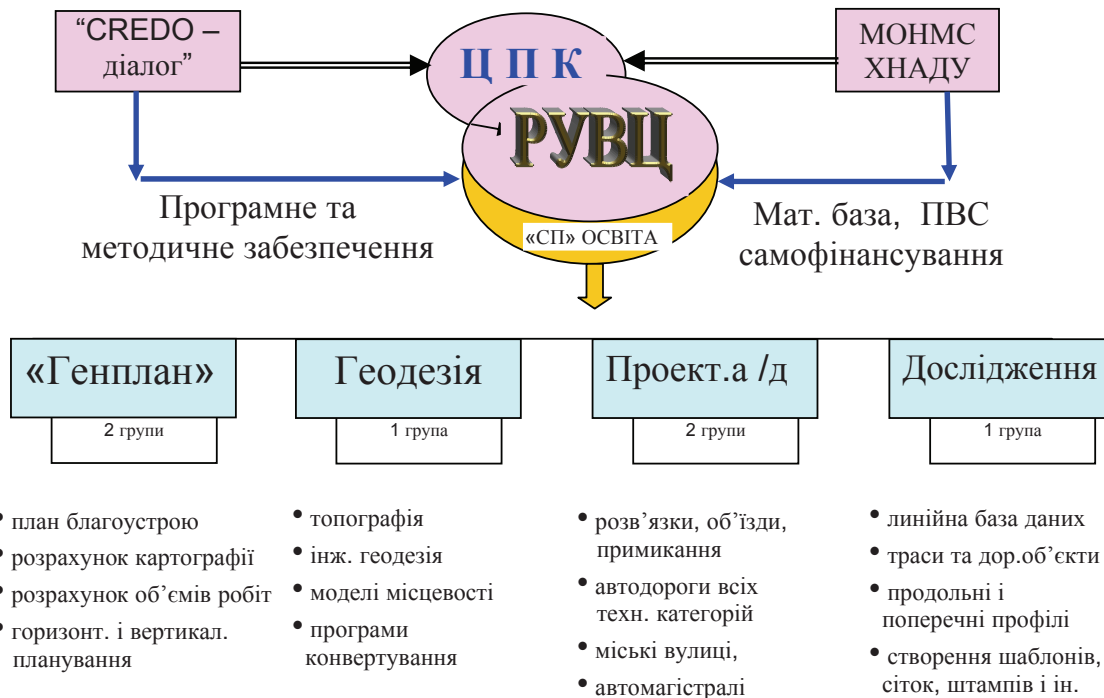

Рис. 1. Сучасні схеми організації післядипломної освіти

електронними правилами документообі-
гу. Тому питання потрібно вирішувати,
бо навчатись треба завжди,
і, як підтверджує життєвий
досвід останніх років, тих,
хто бажає навчатись «після
диплома», в нашій країні
багато.

Галузеве підвищення
кваліфікації. Підвищення
кваліфікації фахівців до-
рожньо-транспортної га-
лузі існувало понад 60 років.
Були і «Положення», і інс-
trukції, і правила з усіх пи-
тань організації навчального
процесу. Ще більше вказі-
вок та методичних розро-
бок було призначено для
викладачів і науково-педа-
гогічних працівників ВНЗ.
Але загальної державної
системи в цьому напрямі
за останнє десятиліття так
і не було створено. Транс-
портна галузь пішла шля-
хом ліцензування послуг
та формування кадрового
паспорту підприємства пе-
ред отриманням відповід-
них дозволів на перевезення
вантажів, пасажирів, тощо.
І це відбувалось один раз на
5 — 7 років. Іншої потреби
підвищувати свою кваліфі-
кацію у транспортників не
було.

Аналогічно це відбу-
вається і з фахівцями
станцій технічного обслу-
говування автотранспорту
(СТО), де особливої потреби
у підвищенні кваліфікації
теж немає. Приватні струк-
тури цим не переймаються
зовсім або ж вирішують ці
питання через фірми-за-
сновники бізнесу з вида-
чею повних сертифікатів
недержавного зразка. Зміст

програм таких курсів ніким не контро-
люється, користь і якість від них може

Рис. 2. Відкриття спільних навчальних центрів з ПДО в ХНАДУ

когось і задовольняє, але це не є державна технічна політика в галузі автотранспорту і дорожнього господарства.

Але не все так безнадійно заплутано в системі галузевого підвищення кваліфікації фахівців. За останні 2–3 роки, крім традиційних форм роботи, почали з'являтися і нові реалії післядипломної освіти. Так, нам вдалось створити спільні осередки освіти з «CREDO-діалог», «Autodesk», школами екобезпеки: безпеки руху, праці тощо.

Гхема, що відпрацьована з фірмами, наведена на рис. 1, центру підвищення кваліфікації тут відведена роль ліцензованого навчальника з демо-версії програмного продукту. А зацікавленість власників полягає в реалізації повнокомплектного пакета. Крім того, добре себе зарекомендували виїзні семінари, деякі позагалузові цікаві напрацювання (технології «No-dig», гідропривід, дистанційна діагностика газових мереж тощо). На наш погляд, слід продовжити пошук нових форм організації післядипломної освіти, в тому числі і галузевого підвищення кваліфікації за рахунок дистанційних курсів, індивідуальних планів підготовки, більш глибокої їх спеціалізації та профілізації ВНЗ. Не останню роль мусять відігравати і державні структури управління післядипломною освітою, де є тендери, держзамовлення, відповідне фінансування, тощо. У дорожньо-транспортній галузі цього всього немає і навряд чи буде.

Загальне враження від нормативно-правового забезпечення післядипломної освіти — це хаос та некерованість процесом. Дуже слабка мотивація галузей з кадрового «переоснащення» підприємств. І, як наслідок, — кожен хоче навчати інших: «чому-нибудь и как-нибудь», не

маючи на цю освітню діяльність ніяких дозволів, ліцензій МОНУ; видаються «свої» сертифікати, свідоцтва, права; не визнаються або не погоджуються «наші» програми підготовки, КПК тощо.

Сучасні реалії післядипломної освіти потребують суттєвих змін та наведення ладу в цій роботі. На нашу думку, зміни повинні торкнутись таких аспектів:

Комплексне всебічне перезавантаження всієї нормативно-методичної документації з правил організації післядипломної освіти.

Об'єднання галузей, спеціальностей і дуже вузька спеціалізація освітніх програм ПДО не на часі. Майбутнє за спільними проектами з перекваліфікації фахівців (галузь разом з освітянами) і без особливої комерціалізації стосунків.

За своєю формою ПДО перетвориться на індивідуальну підготовку за навчальними планами, що враховують попередній рівень освіти слухача. Зміст освіти на 80 % мусить формувати сам замовник, бо «диплом державного зразка» вже не спрацює.

Система ліцензування ПДО та жорстке державне керування нею теж малоефективні. Центр тяжіння переноситься на фірмову освіту і на це слід зважати, підлаштовуючи старі правила під новий лад. Головне, щоб була спільна зацікавленість освітян, слухачів і підприємств окремих галузей (рис. 2).

Врешті-решт хотілось би висловити впевненість, що післядипломна освіта найближчим часом переживе всі кризові непорозуміння і гідним чином увійде в європейський простір та порядок надання освітніх послуг на відповідному рівні якості. Усі можливості у нас для цього ще залишились.

25.09.2014